

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра економіки та фінансів _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

Грановська В.Г. Грановська

«28» серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Конкурентоспроможність підприємства

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень _____ магістр

(бакалавр, магістр)

освітньо-професійна програма _____ Професійна освіта (Економіка)

спеціальність _____ 015 Професійна освіта

(цифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____ Економіка

(назва спеціалізації)

факультет _____ Економічний

(назва факультету)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з навчальної дисципліни *«Конкурентоспроможність підприємства»* для здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньо-професійною програмою *«Професійна освіта (Економіка)»* за спеціальністю 015 *«Професійна освіта»*, спеціалізація *«Економіка»*.

Розробники: Грановська В.Г., доктор економічних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економіки та фінансів
Протокол «1» від «27» серпня 2019 року

Схвалено науково-методичною комісією зі спеціальності 015 *Професійна освіта (Економіка)*
Протокол № 1 від «27» серпня 2019 року

Схвалено на Вченій раді економічного факультету
Протокол №1 від «28» серпня 2019 року

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва)	Вибіркова компонента	
Змістових частин - 1	015 «Професійна освіта (Економіка)»	Рік підготовки:	
Тем - 7		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - <u>реферат</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 120		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 8	Здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня	Лекції	
		14 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	10 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		94 год.	98 год.
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю: іспит			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання -52%, для заочної форми навчання – 18,5%

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення дисципліни є формування системи теоретичних та практичних навичок щодо управління конкурентоспроможністю підприємства у сучасних умовах господарювання.

1.2. Основними завданнями дисципліни є вивчення теорії, вітчизняного і світового досвіду оцінювання та управління конкурентоспроможністю підприємства.

Програма включає загальні компетентності (ключові навички), якими повинен володіти випускник другого циклу: здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- використовувати сучасні інформаційні технології та економіко-математичні методи і моделі для рішення експериментальних і практичних завдань, економічного управління діяльністю підприємства, дослідження економічних і соціальних процесів;
- застосовувати у викладацькій діяльності наукові підходи до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економіці;
- реалізувати управлінські рішення щодо забезпечення конкурентоспроможності в економіці.

уміти:

- використовувати економічні результати у професійній діяльності;

- вибирати і використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій у педагогічній та економічній діяльності;
- формулювати нові гіпотези та наукові задачі в сфері економіки, вибирати належні напрями і відповідні методи для їх розвитку на основі наявного ресурсного потенціалу;
- обґрунтовувати ідеї та обирати інноваційні рішення, програмне забезпечення та інструменти у соціально-економічній та освітній діяльності;
- знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень й упровадження сучасних систем освіти у професійній діяльності відповідно до спеціалізації в умовах глобалізаційних процесів.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістова частина. Концептуальні засади конкуренції та конкурентоспроможності підприємства.

Тема 1. Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства

Конкуренція – це найважливіша ланка всієї системи ринкового господарства. Модель досконалої конкуренції. Теорія відносної переваги. Представники неокласичної політекономії. Моделі монополістичної, олігополістичної конкуренції та чистої монополії. Теорія чистої монополії і дуополії (пізніше – олігополії). Об'єкт конкуренції, суб'єкт конкуренції. Особливості впливу конкуренції на економіку: конкуренція змушує підприємців постійно шукати і знаходити нові види продукції і послуг; конкуренція сприяє виробництву продукції високої якості за розумними цінами; конкуренція спонукає оперативно реагувати на зміну потреб покупців; конкуренція є могутньою альтернативою монополізму; конкуренція сприяє розвитку техніки, науки, технології, інформаційних систем. Види конкурентної поведінки. Управління конкурентоспроможністю підприємства.

Тема 2. Конкурентне середовище підприємства

Структура і характеристика конкурентного середовища підприємства. Аналіз і прогнозування конкурентного середовища: відбір і розрахунок основних економічних показників (параметрів), які найбільш повно характеризують галузь; визначення конкурентних сил, що діють у галузі і їх впливу на ситуацію, проведення конкурентного аналізу; виявлення чинників, рушійних сил, які викликають зміни в структурі конкурентних сил у галузі; визначення підприємств, які мають найсильніші і найслабкіші конкурентні позиції у галузі; прогнозування найбільш імовірних кроків стратегічних конкурентів; визначення ключових факторів успіху підприємства (КФУ) у конкурентній боротьбі; прийняття остаточного рішення щодо прибутковості і привабливості галузі (заключний етап).

Тема 3. Конкурентоспроможність як характеристика фірми, що функціонує в умовах ринку

Сутність та співвідношення понять «ринкові чинники успіху», «ключові компетенції», «конкурентні переваги». Властивості конкурентних переваг. Сфери формування та реалізації конкурентних переваг. Види та джерела формування конкурентних переваг. Класифікація чинників конкурентоспроможності підприємства. Головні аспекти забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Системний, інноваційний, логічний, маркетинговий, інтеграційний, структурний, глобальний, нормативний, оптимізаційний, адміністративний (директивний), діловий, відновлювально-еволюційний, віртуальний, функціональний, стандартизаційний, ситуаційний, поведінковий, процесний, ексклюзивний, комплексний підходи до управління конкурентоспроможністю підприємства. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності

підприємства. Взаємозв'язок елементів системи управління конкурентоспроможністю підприємства на зовнішньому ринку. Базові принципи управління конкурентоспроможністю підприємства на світовому ринку. Аналіз фінансового стану підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності. Розрахунок ефективності управління підприємством. Процес управління конкурентоспроможністю підприємства. Етапи і процедури процесу управління конкурентоспроможністю підприємства. Загальна блок-схема організаційно-економічного механізму системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Специфічні особливості забезпечення конкурентоспроможності бізнес-організацій різних типів. Організація прийняття конкурентоспроможних управлінських рішень, контролю і стимулювання їх реалізації.

Тема 4. Взаємозв'язок конкурентоспроможності підприємства із конкурентоспроможністю продукції

Фактори, чинники та критерії конкурентоспроможності товару. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції. Якість товару – основний важіль забезпечення його конкурентоспроможності. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару. Визначення конкурентоспроможності товару. Визначення міжнародної конкуренції товару. Цілі функціонування економічних суб'єктів. Поняття конкурента можна з позицій визначення поняття конкурентної боротьби. Структура життєвого циклу первинного суб'єкту господарювання. Нецінова конкуренція. Заходи щодо поліпшення якості товару (послуг) як чинник підвищення конкурентоспроможності товарів. Стратегія підвищення якості товару як важливий чинник нецінової конкуренції. Сервісне та післясервісне обслуговування як додаткові чинники підвищення привабливості товарів і зростання їх конкурентоспроможності. Система показників якості промислової продукції. Показники якості послуг. Система забезпечення конкурентоспроможності ринкових продуктів. Стадія реалізації продукції. Пошук і вибір покупців виробленої продукції з кожної товарної позиції. Висновок договірних відносин з покупцями. Перевалка, транспортування і збереження товару (на шляху його проходження зі складу виробника до одержувача) за кожною товарною позицією. Визначення конкурентоспроможності послуги на зовнішніх ринках. Світова організація торгівлі та стандартизація якості товарів. Міжнародні стандарти якості ISO. Використання міжнародних стандартів – важливий чинник підвищення якості продукції. Сучасні інструменти та організація контролю якості готової продукції. Міжнародна сертифікація продукції.

Тема 5. Вибір конкурентної стратегії підприємств

Система конкурентних стратегій підприємства. Стратегії надбання конкурентної переваги (загальні стратегії конкуренції). Стратегії конкурентної поведінки підприємства. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності як комплексна стратегія. Ситуаційне проектування конкурентної стратегії. Поняття конкурентної стратегії підприємства. Прогнозування, планування, економічне обґрунтування, раціоналізація структур і процесів, управління якістю, ресурсозбереженням та персоналом. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Співвідношення факторів успіху та конкурентного потенціалу підприємства. Властивості конкурентних переваг. Сфери формування та реалізації конкурентних переваг. Процес виділення стратегічних зон господарювання. Класифікація конкурентних переваг підприємства. Сутність концепції «Ланцюгу створення вартості». Основні положення концепції «Стратегічних зон господарювання». Еволюція практичних підходів до використання ключових джерел формування конкурентних переваг.

Тема 6. Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства

Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств. Системно-процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Специфічні особливості забезпечення конкурентоспроможності бізнес-організацій різних типів. Принципи управління конкурентоспроможністю підприємства на світовому ринку. Аналіз фінансового стану підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності. Розрахунок ефективності управління підприємством. Процес управління конкурентоспроможністю підприємства. Етапи і процедури процесу управління конкурентоспроможністю підприємства. Загальна блок-схема організаційно-економічного механізму системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Специфічні особливості забезпечення конкурентоспроможності бізнес-організацій різних типів. Організація прийняття конкурентоспроможних управлінських рішень, контролю і стимулювання їх реалізації.

Тема 7. Програми підвищення конкурентоспроможності підприємства

Концепція розробки та забезпечення реалізації програми підвищення конкурентоспроможності підприємства. Етапи розробки програми підвищення конкурентоспроможності. Програми підвищення конкурентоспроможності галузі та країни. Об'єкт державного регулювання (певна сфера економічної діяльності, економічний процес) конкуренції. Конкурентна політика держави та напрямки її регулювання. Методи захисту конкуренції. Антимонопольне регулювання: сутність та методи. Аналіз конкурентного середовища в Україні та його регулювання. Характерні особливості сучасного стану міжнародної конкуренції. Вплив глобальних і регіональних чинників на еволюцію сучасної конкуренції. Маркетинговий, системний, інноваційний, глобальний, ситуаційний, комплексний підходи до оцінки міжнародної конкуренції. Основні вектори розвитку міжнародної конкуренції. Галузева залежність методів і форм конкуренції, їх залежність від зміни виробничої структури. Етапи розробки програми підвищення конкурентоспроможності. Вітчизняний підхід до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Міжнародний досвід реалізації програм підвищення конкурентоспроможності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових частин і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
л		п	інд	с.р.	л		п	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Концептуальні засади конкуренції та конкурентоспроможності підприємства										
Тема 1. Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства	15	2	1			12	15	1	1	14
Тема 2. Конкурентне середовище підприємства	15	2	1			12	15	1	1	14
Тема 3. Конкурентоспроможність як характеристика фірми, що функціонує в умовах ринку	18	2	2			14	18	2	1	14

Тема 4. Взаємозв'язок конкурентоспроможності підприємства із конкурентоспроможністю продукції	18	2	2		14	18	2	1	14
Тема 5. Вибір конкурентної стратегії підприємств	18	2	2		14	18	2	2	14
Тема 6. Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства	18	2	2		14	18	2	2	14
Тема 7. Програми підвищення конкурентоспроможності підприємства	18	2	2		14	18	2	2	14
Разом	120	14	12		94	120	12	10	98

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства	
2	Конкурентне середовище підприємства	1
3	Конкурентоспроможність як характеристика фірми, що функціонує в умовах ринку	1
4	Взаємозв'язок конкурентоспроможності підприємства із конкурентоспроможністю продукції	1
5	Вибір конкурентної стратегії підприємств	1
6	Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства	1
7	Програми підвищення конкурентоспроможності підприємства	1
	Всього	6

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість Годин
1	Розрахунок показників оцінки конкурентного середовища підприємства. Особливості формування стратегічної позиції підприємства в конкурентному середовищі	Оцінити інтенсивності конкурентної боротьби у галузі. Розрахунок показників концентрації	1
2	Проведення порівняльної діагностики конкурентоспроможності підприємств-суперників	Вивчити особливості аналітичної і графічної оцінки конкурентоспроможності підприємства та її інтерпретація	1

3	Визначення конкурентоспроможності продукції підприємства та факторів впливу на конкурентоспроможність продукції	Засвоїти методи здійснення компенсаційної та некомпенсаційної оцінки конкурентоспроможності продукції	1
4	Оцінювання ефективності використання персоналу підприємства	Вивчити методичні підходи до оцінки персоналу підприємства	1
5	Оцінювання конкурентоспроможності торгівельної марки та розробка конкурентної карти ринку за результатами використання конкурентних переваг торгівельної марки	Засвоїти використання інтегральної моделі оцінки конкурентоспроможності торгівельної марки	1
6	Визначення конкурентних стратегій у сфері великого стандартного виробництва та у сфері малого бізнесу	Вивчити особливості формування стратегії конкуренції на світовому ринку та сфері бізнесу	1
Всього			6

7. Самостійна робота

№з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Тема 1. Сучасні теорії конкуренції	6
2	Тема 2. Державне регулювання конкуренції	6
3	Тема 3. Діагностика конкурентного середовища підприємства	8
4	Тема 4. Визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства та його складових	8
5	Тема 5. Формування конкурентних переваг підприємства	8
6	Тема 6. Методи забезпечення конкурентних переваг підприємства	8
7	Тема 7. Технологія забезпечення конкурентних переваг підприємства	8
8	Тема 8. Особливості управління конкурентоспроможністю продукції	8
9	Тема 9. Управління конкурентоспроможністю підприємства	8
10	Тема 10. Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства	8
11	Тема 11. Розробка і реалізація програм підвищення конкурентоспроможності	8
12	Тема 12. Оцінювання ефективності сучасних моделей управління конкурентоспроможністю підприємства.	10
	Разом	94

8. Методи навчання

Методи навчання, які використовуються: словесні, наглядні, пояснювально-ілюстративні, аналітичні, дослідницькі.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності здобувачів здійснюється через застосування таких форм навчання, як:

- проблемні лекції, лекції теоретичного моделювання;
- рольові ігри (елементи);
- презентації навчальних матеріалів, виконаних творчих завдань;
- застосування наочних матеріалів (фінансова звітність тощо);
- моделюючі вправи, розв'язування творчих задач та завдань;
- роботу в Інтернеті, бібліотеці;
- консультації (настановні, контрольні, проблемні).

Базовою є методика проблемного навчання у формі лекційних занять із застосуванням кейс-методів, дискусій, відео методів, мультимедійного методу і підготовки та обговорення індивідуальних проектів. Крім того застосовуються:

- метод усного контролю: індивідуальне / фронтальне опитування на семінарі.
- метод тестового контролю, поточні семестрові роботи та залікова робота.
- метод самоконтролю.
- метод письмового контролю: контрольна робота, письмовий екзамен.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення здобувачів. Коло питань теми лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага здобувачів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується передовий досвід. Під час лекцій використовується друкований опорний конспект у якому виділені головні висновки з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу здобувачам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає запитання, які спонукають здобувачів шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників з приводу даної теми (питання), а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд проблемних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних результатів роботи з виконання індивідуальних завдань.

9. Методи контролю

Використовують наступні методи контролю: усний, письмовий, комбінований, дискусійний.

Форми контролю, які використовуються:

Поточний контроль: тестовий контроль, перевірка рішення практичних завдань, перевірка складання конспектів, захист та оцінювання індивідуальних завдань, оцінка за активність здобувачів на заняттях, тези виступу на конференції, участь у конференціях, публікація статті.

Поточний підсумковий контроль: перевірка контрольних робіт. Поточні підсумкові контрольні роботи містять практичну та теоретичну складові.

Підсумковий контроль: іспит. Оцінювання знань здобувачів здійснюється на основі виконання всіх видів навчальної діяльності та поточного контролю. Максимальна кількість балів дорівнює 100.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі з дисципліни (підсумковий контроль – іспит)

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (екзамен)	Сума	
Змістова частина I										Разом	40	100
T1	T2	A1	T5	T6	T7	...	A2	60		
5	5	10	8	8	8	...	6			

T1, T2 ... T12 – теми змістових частин. А – атестація за темами.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності/Local grade	Оцінка ЄКТС/ ECTS grade		Оцінка за національною шкалою/National grade
			для заліку
90–100	A	Excellent	Зараховано/Passed
82-89	B	Good	
75-81	C		
64-73	D	Satisfactory	
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Не зараховано/Fail
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Грановська В.Г., Бойко В.О. Методичні рекомендації для практичних занять з дисципліни «Конкурентоспроможність підприємства» для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 015 Професійна освіта (Економіка), [укладачі Грановська В.Г., Бойко В.О.] Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. 36 с.
2. Грановська В.Г., Бойко В.О. Методичні рекомендації до самостійного вивчення дисципліни «Конкурентоспроможність підприємства» для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 015 Професійна освіта (Економіка), [укладачі Грановська В.Г., Бойко В.О.] Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. 16 с.

12. Рекомендована література

1. Hofer C. W. Conceptual Construct for Formulating Corporate and Business Strategies / C. W. Hofer. – Boston : Intercollegiate Case Clearing House, 1977. – 754 p.
2. Shay J. P. Dynamic Competitive Strategy: Towards a Multiperspective Conceptual Framework [Electronic resource] / Jeffrey P. Shay, Frank T. Rothaermel. – Access mode: <http://scheller.gatech.edu/directory/faculty/rothaermel/pubs/99LRP.pdf>.

3. Балабанова Л.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / Л.В. Балабанова, Г.В. Кривенко, І.В. Балабанова. – К. : ВД «Професіонал», 2009. – 256 с.
4. Бойко В.О. Діагностика бізнес-середовища та стратегії підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Миколаїв, 2014. 22 с.
5. Бойко В.О., Бойко Л.О. Методичні засади оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України [колективна монографія] За заг. редакцією А.В. Руснак. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. С. 43-51.
6. Бойко, В., Бойко, Л. (2019). Сучасні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність аграрних підприємств». Фінансовий простір, (3(35), 23-31. [https://doi.org/10.18371/fp.3\(35\).2019.190153](https://doi.org/10.18371/fp.3(35).2019.190153)
7. Валітов С.С. Конкурентне право України : навч. посібник / С.С. Валітов. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 432 с.
8. Воронкова, А.Е. Управлінські рішення у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства : організаційний аспект [Текст] : монографія / А. Е. Воронкова, Н. Г. Калюжна, В. І. Отенко. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 512 с.
9. Гамов М. С. Регіональна конкурентоспроможність економіки України : навч. посіб. / М. С. Гамов, О. І. Шнирков. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2011. – 292 с.
10. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
11. Грановська В. Г. Формування інституційного механізму забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств / В. Г. Грановська // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018. - Вип. 18. Част. 1. - С. 124-129.
12. Довбенко, В. І. Потенціал і розвиток підприємства [Текст] : навч. посіб. / В. І. Довбенко, В. М. Мельник. – Львів : Львівська політехніка, 2010. – 232 с.
13. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
14. Єрмакова, О. А. Підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України на основі кластерної моделі [Текст] : монографія / О. А. Єрмакова. – Одеса : ІПРТЕЕД, 2011. – 200 с.
15. Журик Ю.В. Антимонопольно-конкурентне право України : навч. посібник / Ю.В. Журик. – К. : ЦУЛ, 2011. – 272 с.
16. Кирилов Ю. Є. Агротехнопарки - інноваційний напрям конкурентоспроможного розвитку підприємств аграрного сектору / Ю. Є. Кирилов, В. Г. Грановська // Економіка АПК. - 2017. - № 6 - С. 65-73.
17. Кирилов Ю. Є. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України на основі впровадження інновацій / Ю. Є. Кирилов, В. Г. Грановська // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 24. – С. 5-9. – DOI: 10.32702/2306-6814.2019.24.5.
18. Кирилов Ю.Є. Модель забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств: теоретико-методичний аспект / Ю. Є. Кирилов, В. Г. Грановська // Економіка АПК. - 2019. - № 11 - С. 70-78.
19. Колесник Ю. В. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств / Ю. В. Колесник // Економіка, фінанси, право. – 2010. – № 5. – С. 3–8.
20. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія/за заг.ред. О.Т. Янкового].-Одеса:Атлант, 2013.-470с.
21. Кузьмін О.Є. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: /Монографія/ О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.П. Романко; за заг. ред. д.е.н., проф. Кузьміна О.Є. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. – 180 с.

22. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. – Львів : Видавництво ЛКА, 2016. – 484 с.
23. Мармуль Л.О., Бойко В.О. Методика визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств із застосуванням показників багатомірної статистики. BlackSea. Scientific journal of academic research. Economic, management&marketing and engineering. Tbilisi, Georgia. 2014. Volume 08 issue 01. P. 82-86.
24. Николок О. М. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарського підприємства: теоретико-методологічні основи : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2016. 314 с.
25. Юхименко П. Конкурентоспроможність підприємства: підручник. Вид:ЦУЛ, 2020.- 320 с.

Інформаційні ресурси

1. Ліга Бізнес-Інформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.liga.net.
2. Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nau.kiev.ua.
3. Міністерство економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.me.gov.ua
4. Міністерство фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.minfin.gov.ua
5. Міністерство промислової політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.industry.gov.ua
6. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.ukrstat.gov.ua
7. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.nbuv.gov.ua
8. Державна науково-технічна бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу – www.gntb.n-t.org